

Жадид

2025-yil 14-mart  
№ 11(63)

www.jadid.uz



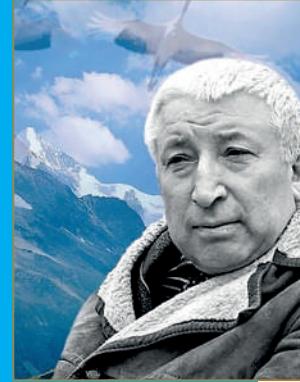
# Jadid

адабиев, илмиy-ма'rifiy va ijtimoiy haftalik gazeta



РАСУЛНИНГ ПАТИМАТИ

“...Патимат Расулга бегона эмас, овулдоши, қариндоши, болалигига унга эргашиш юрадиган, ўзидан 8 ёш кичкина жингалаксоч қизза эди. Ийллар ўтиб ўқишини битирив келган Расул ховлида юрган наврата сулувни бошида танимади. Нахот ўша мен болалигига йигласа оутадиган, онаси бирор юмуш билан чиқиб кетса қўриб ўтирадиган жакки қизалоқ Патимат бугун бўйи етиб гўзал қизга айланган бўлса деб ҳайрон қолади ва унга нисбатан кўнглида бир илиқлик туяди...”



(4-саҳифада ўқинг) ➤

ТАҲЛИЛ

ФРАНЦИЯГА РАСМИЙ ТАШРИФ:

## СТРАТЕГИК ШЕРИКЛИК МУНОСАБАТЛАРИ ЎРНАТИЛДИ



Хабарингиз бор,  
Президентимиз  
Шавкат Мирзиёев  
11–13 марта кунлари  
давлат ташрифи  
билин Франция  
Республикасида бўлиб  
қайтди.

Ташрифнинг асосий  
тадбирлари 12 марта  
куни бошланди.  
Париждаги Фахрийлар  
уйида Узбекистон  
Республикаси  
Президенти Шавкат  
Мирзиёев расмий  
кутиб олиш маросими  
ўтказилди. Давлатимиз  
раҳбарини Франция  
етакчиси Эммануэль  
Макрон кутиб олди.

Самарқанд шаҳрида 2023 йил  
ноябрь ойида ўтган учрашув давомида  
эришилган келишувлар амалга оширилаётганини иккى томон ҳам  
мамнуният билан ётироф этди.

Ташриф давомида юртбoshимиз  
Узбекистон – Франция инвестиция  
кенгашини таъсис этиш ва унинг би-  
ринчи йиғилишини жорий йил июнь  
ойида Тошкент инвестиция форуми  
доирасида ўтказиш таклифини билдири.

Музокаралар якунида давлат раҳ-  
барлари иккى мамлакат ўртасида стратегик шериклик муносабатларini  
ўтнатиши түгрисида тарихий қарорни  
қабул килиши.

Ойли даражадаги учрашувда давлатимиз раҳбари Президент  
Эммануэль Макронга буюк француз ёзувчиси Виктор Гогонинг ўзбек  
тилига ўтирилган “Куплётган одам” романининг ilk нусхасини тухфа  
қилди.

Шундан сўнг Франция ишбилиармон доираларининг етакчи вакиллари билан учрашув ўтказилди.

Ташриф доирасида Президентимиз Шавкат Мирзиёеви Франция Республикасининг олий мукофоти – Фархий леғион ордени билан тақдирлаш маросими бўлиб ўтди. Юксак мукофотни давлатимиз раҳбарига Франция Президенти Эммануэль Макрон тантаналини рашида топшириди.

Франция Республикаси Президенти Эммануэль Макрон Елисей саройида ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев шарафига давлат маросимини уюштириди.

Қабула Узбекистон ва Франция расмий делегациялари аъзолари, таникли маданият, санъат ва фан арబлари, ишбилиармон доиралар ва жамоатчилик вакиллари иштирок этди.

Узбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев Францияга давлат ташрифи доирасида БМТнинг Таълим, фан ва маданият масалалари бўйича ташкилоти (ЮНЕСКО) бош директори Одри Азулени қабул қилди.

Бош директор Одри Азуле Ўзбекистон билан сермаҳсул ҳамкорликни юқсан баҳолаб, бўлажак тадбирга кенг кўламли тайёргарлик кўрилаётгани учун давлатимиз раҳбарига миннатдорлик билдири.

Амалий ҳамкорлик дастурларини янада кенгайтириш, шунингдек, ЮНЕСКО Бош конференциясининг 43-сессияси доирасидаги форум ва тадбирларни ташкил этиш бўйича яқиндан ҳамкорликни давом этиришга келишиб олинди.

Шунингдек, ташриф доирасида Президентимиз Франция Миллий маҳлиси раиси Яэль Браун-Пиве билан ҳам учрашув ўтказди.

ЎЗА

БУГУННИНГ ШЕЪРИ

## БАҲОР

Гуллар чопиб чиқди уйлар томига,  
Марварид доналар жойлаб жомига,  
Рангин салом йўллаб қуёш номига,  
Юртга баҳор келди, баҳор, онажон!

Турналар тўй қилар тўлиб осмонда,  
Қалдирғоч чуғурлар шодон, айвонда,  
Шукуҳли оламнинг авжи ҳар жонда,  
Юртга баҳор келди, баҳор, онажон!

Кўкка етдик, дея кўқда бошимиз,  
Майса-гиёҳларга тенгdir ёшимиз,  
Улашиб сумалак – меҳр ошимиз,  
Юртга баҳор келди, баҳор, онажон!

Болажон, тугамас бу нашъу намо,  
Варракка қўшилиб учади само,  
Мана, бошимизда чарх урап Ҳумо,  
Юртга баҳор келди, баҳор, онажон!

Қирларга қўшилиб юргурган синглим,  
Гулгун табассуминг гуллардан сўлим,  
Хушбўй ҳислар билан тўлмишdir кўнглим,  
Юртга баҳор келди, баҳор, онажон!

Оппоқ хаёл сурган мағрур тоғларим,  
Анвойи атирдан масрур боғларим,  
Дўстларим, сиз билан гулдур чоғларим,  
Юртга баҳор келди, баҳор, онажон!

Гуллар чопиб чиқди уйлар томига,  
Марварид доналар жойлаб жомига,  
Рангин салом йўллаб қуёш номига,  
Юртга баҳор келди, баҳор, онажон!

Ғайрат МАЖИД

БИЗНИ ЕМИРГУВЧИ ИЛЛАТЛАР



### ИСТИҚБОЛЛИ ТУРИЗМ

Ўзбекистон ва Малайзияни ўзаро тенг манфаатли ҳамкорлик, бир-бирига яқин маданий қадриятлар ва ўхшаш урф-одатлар мустаҳкам боғлаб туради. Бу маддакат республикамиз учун Осиё-Тинч океани миңтақасидаги мухим шериклардан бири. Кейнинг йилларда иккى давлат ҳам ҳалқаро ташкилотлар доирасида ҳамкорлик қилиб, савдо-иктисодий, инвестициявий, илм-фан ва туризм соҳаларида алоқаларни мустаҳкамлашга алоҳида ётибор қаратмоқда.



Президентимиз жорий йилнинг февраль ойида расмий ташриф билан Малайзияда бўлиб, олий даражада музокаралар ўтказди. Ташриф доирасида давлатимиз раҳбари Малайзиянинг етакчи сиёсатчилари, ишбилиармон доира вакиллари ва компаниялар раҳбарлари билан учрашиди, иккى мамлакат ўтрасидаги алоқаларни янада мустаҳкамлашга қаратилиган катор келишувлар тасдиқланди. Савдо, инвестициялар, инновациялар, технологик кооперация, нефть-кимё, электроника, “яшил” энергетика ва бошқа кўплаб устувор ўйналишлардаги ҳамкорликни кенгайтиришга қаратилиган меморандумлар имзоланди.

(Давоми 3-саҳифада) ➤

### МУНОСАБАТ

## “ИЛК ДЕВОН”НИ КИМ ТУЗГАН?

Буюк шоир ва мутафаккир, таникли давлат араби Алишер Навоийнинг ҳаёти ва ижодин ўғаниши адабийтшунослигимизнинг доимо асосий ўйналишларидан бири бўлиб келган. Кейнинг йилларда чоп этилаётган тадқиқот ва мақолаларда эса аниқлика итилиш, илмий муаммони мантиқий шакллантириш ҳамда ёритилажак масалани имкон қадар бутун мурakkabligi билан тўлиқ қамраб олиш устунлик қўйлоқда ва бу кувоналир ҳол. Навоийшунос Олимжон Давлатовнинг “Jadid” газетасининг шу йил 1 январь сонидаги чоп этилган “Хун эвазига келтирилган ўйлесма” мақолоси мана шундай чиқишилардан бири саналади. Биз унда келтирилган батъи фавт ва талқинлар юзасидан ўз мулоҳазаларини билдириб ўтиши лозим топдик.



Мазкур манбани Султонали кўчирганини шубҳа остига олади ҳамда қатор далилларни келтиради. Албатта, вақт ўтгач, аввал бажарилган ишларга танқидий назар ташлаш, фалсафий идрок этиш, янги аниқланган фактлар ҳамда билимлар мажмуига таянган, суннган ҳолда фикр-мулоҳаза юритиш ҳар қандай фан йўналишига хос бўлиб, навоийшунослик ҳам бундан истисно эмас.

Муаллифнинг фикрича, шоирнинг ёшлик даврига мансуб (бу факт навоийшунослисида кўп мартоба ётироф этилган) беш газалдан факат биттасигина “Илк девон”дан жой олган.

(Давоми 5-саҳифада) ➤

### ИККИ МАНЗАРА

Бадавлат бир танишимиз бор. Аллоҳ сарватдан ҳам, савлатдан ҳам қисмаган. Тўй қилса, машҳур ҳофизи отарчиларни чорлаб, доворгини достон қилмай қўймайди. Тўй маросимлари, базми жамшидларни бир неча кунга чўзмаса, кўнгли

(Давоми 6-саҳифада) ➤





## СИЙРАТ

Қадим карманалик туб шоир, журналист ва муаллим Одил Хотамов бутун умрида, бошқа ҳеч қаерга кўзгалмасдан, бир ерда мумкин яшади. Бу билан дунёда Карманадан ҳам гўзал жой йўқ демокри бўлди. Туман газетасини чиқарди. Унга юрагининг кўрини берди. Кўзининг нурини бағишлади. Ёш шоирларни тўплади. Шоигирлар етишилди. Карманаликларнинг дардларини тенг бўлишиди. Уларни тинглашдан ҳеч қачон чарчамади.



# МАЛИКЧЎЛ ШОИРИ

## ЁХУД ШОИР ОДИЛ ҲОТАМ ҲАҚИДА СОҚИЙ НИМА ДЕЙДИ?

Қизилтепа деган Худо ярлакаган бир табаррук жойда ҳам худди шунака бир муҳаррир бор: Раҳимжон! У ҳам бутун Қизилтепанини киром ахлини газетаси саҳифаларида яхшиликларга ўргатди ва мудом эзгуликларга чорлади. Ҳали ичидан доим шундай ҳалқпарварлар етишиб-чиқуб туради-да!

Одил Хотам ўз шеърлари инсон заҳматларига даво ва малҳам бўлишини орзу қили. У республикада катта-катта лавозимларда ишлами мумкин эди. Бунга ақл-идорки, билими, феъл-атвори кифоя килади. Аммо туғилган ери унга шу қадар азиз эдики, бу жонбахш, сафобахш ерни ташлаб кетишини истамади. Кармана ҳам уни ў исик бағридан бўшатмади, тарих уни узига катти чирмаб олган, илҳомбахш поэзияни ҳам, маъсум муҳаббатини ҳам шу Худо ярлақаган ердан топди.

Кармана неча минг йиллик тарихларга шоҳид. Бу ерларда айкран Зарафшон, бу ерларда мадарий тараққиётининг Сармиши. Бу ерларда кўхна турни маконлари Конимех ва бора-боргунча, кетакетгунча Маликчўл (уни ўзбеклар ўттачўл ҳам дейдилар. О, бу ўттачўлининг континентал сарин ҳавоси!). Минг йиллар оша карвонлар Кармана йўлларидан ўтади. Сал нарида авлиёмакон Бухоро, яна бироз берида буюк Зарафшон тоглари. Сир-синоатта тўла Сармиш горлари. Мингларча йилларнинг инсоний ёдгорликлари. Нақшу нишорлари! Уларни ташлаб қаерга кетсин шоир! Одил уларнинг барини тарихий теранлиги ва маҳобатида ифодалашга сўзлар, таърифлар топди. Карманадаги тунлар, кун ўртаси, саҳар чограридаги сарин ҳаволар файзиб Заминнинг яна қайси гўшаларида топиларкан? Буларни қаерга ташлаб кетсин Одил Хотам! У шеърларида Кармана руҳини топди. Одил Хотамни тарих бағридаги одам деб таърифладик. Бу Кармана ва атроф шукухининг ҳам таърифи. Мана:

*Бобомерос энг теран қайту  
Балхтумтадай чайрордай нақлим...*

Байтнинг мазмуни озигина унинг шошмасдан ўйласангиз чиқади. Кармана ва атрофларининг, чунончи Конимехнинг бутун маъноси мана шу чайриликда. Бу чайриликни чўллар тарбиялаган. Одамлар ҳам чайр, корафта. Қиинчиллик оғлида қараб ўтирамайди. Йўл, чора топади. Чайриликда гап кўп. Ва яна пухталик, пишиклида. Кармана шу уч одамийлик билан асрларни омонлиқда истиқомат қилиб келади. Чайр, пухта, пишик бўлмасанг, бу ерларда адл оёқда туролмайсан. Тарих яратолмайсан. Яна шу чайриликка ўхшаган чайралган сўзлар бор. Одил Хотам шундай сўзларнинг аниқ таърифларини топган. Улар Конимех, Учтут, Кўхак кудукларининг зулмат тублариди ётади. Ва ёши ҳам камиди ўн минг йилдан кам эмас. Мана:

*Зуваласи пишик, қадди тик,  
Ўжар ҳалқум ерни гуллатган...*

“ПИШИК”, “ТИК”, “ЎЖАР”. Булар “ЧАЙИР”ни тўлдиради. Чайр бош белги. Фазовий белги. Кармананинг қиёфасини кўрдингизми,

Чиндан, уларнинг завқи бўлак. Иброҳим ҒАФУРОВ, Ўзбекистон Қаҳрамони

## БАРХАЁТ СИЙМО

# РАСУЛНИНГ ПАТИМАТИ

Машхурларнинг аёлларига ҳамма ҳавас қиласди. Гўёки уларнинг ҳаёти ҳар томонлама тўқис, фақат баҳтдан иборатдай. Аслида-чи? Балки, эл назарига тушган инсонларнинг рафиқаларига иккى карра оғирроқдир? Агар унинг турмуш ўртоги миллат қайғуси, шеър дарди билан яшаётган катта шоир бўлса-чи? Улар аввало турмуш ўртоги учун нафақат яшашига, балки у каби ўйлаб, у каби севиб-нафраландиган, айни пайтда у билан мавжуд мухит орасида кўпrik вазифасини баҳзара оладиган елқадош бўлишга маҳбур. Дигистон ҳалқ шоир, авар миллатининг фахри Расул Ҳамзатовнинг рафиқаси Патимат Ҳамзатова ҳам чин маънода шоирнинг ярими, садоқатли дўсти, сирдоши ва энг биринчи тингловчиси бўлган.

Шоир Расул Ҳамзат “Мұхаббат илми” шеърида “Математик эмасман, менга қизиқмас рақам, камина патематик, қанча маъно бунда жам. Чунки бутун умримни бағишиладим шу фанга, Чунки бутун ҳаётим фидодир Патиматга” деб ёзган эди. У мен патематика фанлари докториман деб ҳазиллашарди.



Патимат Расулга бегона эмас, овулдоши, қариндоши, болалигига унга эргашиб юрадиган, ўзидан 8 ўш кичикина жингалаксоч қизча эди. Йиллар ўтиб ўкишини битириб келган Расул ховлида юрган навраси сувубни бошида танимади. Наҳот ўша мен болалигига ийғласа овутадиган, онаси бирор юмуш билан чиқиб кетса кўриб ўтирадиган жажоқ қизалоқ Патимат бугун бўйи етиб гўзл қизга айланган бўлса деб ҳайрон қолади ва унга нисбатан кўнглида бир илиқиқ туди. Ҳамзатов Патиматга бағишиланган шеърида, “Қанийди яна бир бор қайтагу болалига, онанг мени қақириб қаратса мени сенга...” деб ёзади.

Патимат унга нафақат болалигидаги дўсти, балки бир умрлик ҳаёт ўйлида ҳамроҳи бўлди. У санъатшунос бўлганларига учун адабиётни, шеърни жуда нозик тушунарди. Шоирнинг энг қаттиқўл танқидчиси ҳам, биринчи тингловчиси ҳам, адабий маслаҳатчиси ҳам хотини Патимат эди. Расул ҳар гал унга ижод маҳсуслини тақдим этаркан, қаршисидаги тингловчи аёвсиз эканини ҳис қилиб турган. Хотинининг айтишича, Ҳамзатов ҳар битта шеърини тўрт-беш мартараб таҳрир қилиб, кўнгли тўлмагунча қайта-қайта кўчираркан, баъзи шеърларининг ўчириб ёзилган кўләзмалари беш-олтилаб бўл кетган.

Шоирни яқиндан билган дўстлари “У рафиқасини жуда авайларди, уни хафа қилиб кўйишдан кўркарди, “хотинини ҳурмат қилмаган эр, мард эмас” дерди, ҳамма масалада Патиматга суюнарди, бамаслаҳат иш кўрарди”, деб эслашган. Табиий, аёли ҳам ақли заковати, меҳрибонлиги, тадбирлилиги ва сабр-қаноати билан бунга муносиб эди.

– Бир гал Патимат уларнинг оилавий дўсти, собиқ ДАССР министрлар совети раиси Шахрудин Шамхаловникига боргандан Расулнинг қайдидир хатоси туфайли ранжиб, унга дўстона



танбех бериб қўйиншини сўраган, деб эслайди яқин дўсти Абдулатиф. – Шамхаловнинг кўнғироғидан ҳеч қанча вақт ўтмай, Расул югуриб келган ва эшиқдан кириб-кирмай “Патимат, шу ердамисан? Қандай қилиб битта кулинг учун бутун давлатни ҳада қилиб юборадиган Ҳамзат ўғли Расулдан шикоят қилишинг мумкин-а?” деб хитоб қилган. Ҳозир мени роса койиса керак деб кўркиб турган Патимат бошқалар билан кўшилиб кулиб юборади. Доим ҳар қандай қалтис вазиятларда ҳам юмор билан чиқиб кетадиган шоир бу гал осон кутулиб қолади.

## Қизи Патиматнинг хотираларидан:

– Отам учун ижоддан мухим нарса йўқ эди. У кўпроқ тунги пайт ёки эрта тонѓа туриб шеър ёзарди. Ижодхонасига кириб кетдими, уни ҳеч ким безовта қилмасди, ҳамма оёқ учиди юриб, паст овозда пичирлашиб гаплашарди. Дадам дунёга келаётган шеърларини баланд овозда оҳангга солиб қайта-қайта ўқиётганда кулогимизга чалинади. Биз яна бир гўзл ижод намунаси тугилаётганидан хабардор бўлардик. Тўғри, отам юмшоқфебъл, меҳрибон, бизга бирор марта овозини баландлатиб гапирмаган одам эди. Аммо шеър ёзётганда у факат ўзи билан ёлғиз копларди. Ҳатто онам ҳам беҳудага безовта қилмасди.

## Шоир хотинига бағишилар ашъор:

“Сен ўзинг кўёшим, ойим, юлдизим.  
Сен ёнимда бўлсанг жўшади баҳор,  
Азарда ўйқ эсанг бошланар кузим...”  
Мана останода турар ўша нур,  
Ижозат сўрайди ўйга киришга.  
“Сенми? – жеркир шоир.  
– Худо хайр бергур,  
Халақим бермасен ижод қилишга”.

Табиий, уйдаги хўжалик ишлари, бозор-ӯчар, бизнинг дарсларимиз, орқаси узилмас келди-кетдилар ҳаммаси онамнинг зиммасида эди. Онам санъатшунослик музейи директори эди. Давлат иши, илм қилиш билан бирга яна катта бир масъулият – шоирнинг хотини бўлишдек бурчни ҳам рисоладагидек элларди. Махачқальдаги уйимизнинг курилиши, усталар билан келишиш, архитектуруси ҳаммаси онамнинг ташаббуси билан бўлган. Тўғри, отам моддий томонини ҳал қилиб берган, аммо бошқа ҳеч нима билан иши бўлмаган. У ҳатто ўзи учун битта дастрўмочаям сотиб олмаган, ҳамма нарсасини онам олиб келарди. Уйимизда меҳмон келмаган пайт деярли бўлмасди. Отам доимий ташрифлар, дўсту ёр танишлар, шеърият мухлислари, шоигирлардан ортаси. Биз отам билан жуда кам бирга бўлардик. У киши сафарларда кўп юарди. Доимий учрашувлар, тадбирлар, йиғилишлардан бўшамасди. Ҳар гал сафарга кузатиш ва кутиб олишида ҳаммамиз онам билан оилавий чиқардик. Дадам бизни ва рўзгорни онамга топшириб узоқ юртларга учарди.

Азар сен бўлмасане ёргу оламда,  
Менинг ҳар бир куним ўтарида каҳат.  
Сенсиз мени ҳеч ким ёқмасди ғамда,  
Сенсиз менега ҳеч ким беролмасди баҳт.  
Сенсиз ишк ўтида қандай ёнардим?

Сафардан согиниб келардим кимни?  
Азар сен бўлмасане қандай ёзардим,  
Ишққа бағишиланган ашъорларим?

Шоирлар болаларга ўхшайди – уларга алоҳида парвариш керак, деган гап бор. Чиндан ҳам ҳақиқий шоирларда ёш болаларга хос соғдиллик, беғуборлик, ростгўйлик, тавакқалилик, ҳаёлларастлик каби кўплаб хислатлар мавжуд. Бу фазилатлар бабзан ўзининг зарарига ишлана ҳам, шоирнинг бошқа иложи йўқ – у бошқача яшолмайди. Шу боис унга ёнида бир умрлик жонкүяр, меҳрибон ҳамроҳ керак бўллади. Кулса кулладиган, кўйса... ундан олдин кўз ёш тўқадиган дардош, елқадош. Расул ва Патимат ярим аста-яқини биргалиқда ана шундай ҳамфир, ҳамдard бўлиб яшади. Уларнинг турмуши ҳақида замондoshлари, дўстлари доим ҳам бўлариди. Патимат Ҳамзатовдан уч йил бурун 69 ёшида оламдан ўтади.

“Отам онамсиз жуда қийналди, унинг йўқлигига ишонгиси келмасди, кўчадан кириб келиб, онанг бирор ёқа кетдими, ҳозир келиб қолар, дерди. Уч йил ёлғизлигидан сўнг у ҳам ортидан кетдиди”, дейди қизи. Расул Ҳамзатовнинг юртдошлари, масъул шахслар Махачқальдаги алледяда дағн қилмоқчи бўлиб тайёргарлик кўришаётганди, қизлари отамни туғилиб ўстган ерига, онамнинг ёнига кўймиз, улар доим бирга бўлишганди, ёнма-ёнтишлари кетади. Улардан уч қиз Зарема, Патимат ва Салиҳат ҳамда 4 набира қолди. Ҳозирда қизи санъатшунос Салиҳат Ҳамзатова онаси номидаги санъатшунослик музейида директор бўлиб ишлайди.

Шаҳноза РОФИЕВА тайёрлари.

# ҚИЗИМ ПАТИМАГА

Гуллар тақса баҳор – сени ўйлайман,  
Тушса боғларга қор – сени ўйлайман,  
Тонглар отса оппоқ – сени ўйлайман,  
Ёз хандон урган чоқ – сени ўйлайман,  
Қайтиб келса қушлар – сени ўйлайман,  
Ортга елса қушлар – сени ўйлайман.  
Қироз тушган баргга термулиб бир дам,  
Ўйлайман мен сени, унумтиб ором.  
Ақлли қиз бўлиб бўй етгандирсан,  
Мен сени ўйлагач туну кун, мудом.

\*\*\*

Дугоналарингга мен баҳт тилайман, о!

Топила қолсин эр уларга, илло!

Тагин наҳот турбат домида қолсане,

Бўлмасми эшикни тамбалаб олсане!

Ёнгинанда изғиб – тўлдим мен хунга,

Бироқ улар фахми етмас ҳеч бунга.

Соатга боқаман, у сира жилмас...

Овсар меҳмонларинг кетиши билмас.

Бирин жағи тинса, бирин бошлар гап,

Чидай олмас бунга ҳеч қандай асаб!



## ТАЛКИН

Президентимиз Шавкат Мирзиёев нинг яқинда мамлакатимиз ёшлари билан бўлиб ўтган самимий муроқотидан олинганд таассуротлар биз каби навқирон ижодкорларга ҳам илҳом ва куч бағишилаб келаётир. Учрашувда ёшлар билан ишлашнатижадорлигини ошириш, уларга янада кенг имкониятлар яратиш чора-тадбирлари мухокама қилинди, фаол ёшларнинг тақлифлари эшилди.



# НАВҚИРОН “ЁШЛИК”

Мулоқот аввалида Президентимиз азму шижаотли, навқирон ёшлар билан учрашиб турганидан мамнунигини билдири, уларнинг тимсолиди Янги Ўзбекистоннинг бугунги ва эртанги бунёдкорларини кўраётганини таъкидлар экан, иштирокчиларга карата “Ёшлик – бу қалбининг олтин сози” дега ардоқли шоиримиз Эркин Воҳидовнинг “Ёшлигим” шеврини ёдга солди ва ёшларни халқимизнинг олтин фондига киёслади.

Учрашув давомида турли соҳалардаги ютуқлари билан тенгдошларига ўрнак бўлаётган ёшларимизнинг сафи тобора кенгайиб бораётганини таъкидланди. Айни кунларда дунёдаги “топ” олийгоҳларда 1,5 мингдан зиёд талаба таҳсил олаетгани ўзбекистон тарихида шу вақтгача кузатилмагани айтилди.

– Бунинг боз омили нимада, деб сўрасангиз, мен, аввали, ёшлигар муносабат давлат миёсида бутунлай ўзгартганида, деб жавоб берган бўлардим. Ўғил-қизларимиз ёшлар масаласи давлат сиёсатининг устувор йўналишига айланганини сезиб, ўзларига бекёйиб куч олмоқда, – деди Президентимиз.

Йигилишда мамлакатимизнинг ижтимоий-иктиносидай ҳаётида ёшларнинг ўрни накадар муҳим экани бир неча бор тақидланди. Уларнинг инсон камолоти учун зарур бўлган барча соҳаларда амалга оширган улуғвор ишлари қаторида бугундан кечитирмасдан – айни дамда бажарилиши зарур масалаларга Президентимиз атрофлича тўхталиб, кимматли фикр-мулоҳазаларини билдириди. Мъянивий тарбия ва мағкуравий иммунитетни кучайтириш, ёшларни ёт гоялардан асрар ҳар бир фуқаронинг муҳим вазифасига айланиси шартлиги қайд этилди.

Мутасаддиларга ёшларнинг мағкуравий хавфсизлигини таъминлаш, уларнинг дардига мажхум бўлиб, муаммосини ҳал қилиб, турли ғоявий хуруклардан асрар, зарарли ахборотлардан химоя қилиш ишларини кучайтириш вазифасига топширилди.

Хусусан, ёшлар маънавиятини юксалитириша бадий адабиётнинг ўрни жуда катта экани этироф этилди. Бундан қирқ йил опдин устоз шоир Эркин Воҳидов ташкил этган “Ёшлик” журнали фаoliyatiini кучайтириб, уни яна ёшларимиз севиб ўқыйдиган журналга айлантириш мухимлиги таъкидланди.

Президентимизнинг бу сўзлари наинки ёшларни, балки ижодкор-зиёлпалиримизни ҳам тўлқинлантириб юборди. Негаки, бу журнал ўзбек халқининг сўнгги қирқ йиллик тарихида муҳим аҳамият касб этган нашрдир. Ўтган йиллар мобайнида журнал кўплаб истеъодларни кашф этди, миллатнинг адабий-бадий тафаккурига, интеллектига, маданияти ва санъати-

га сезиларли таъсир кўрсатди, десак, асло муболага бўлмайди.

Ижодкор-зиёлпалиримизга мълумки, “Ёшлик” ўз даврида ижтимоий-адабий зарурят билан майдонга келган. Таникли ёзувчи Хайридин Султонов журнал ташкил этилган кунларни хотирлаб шундай ёзди:

“Ўзбекистон адабий жамоатчилиги узоқ кутган, бунга эришиш учун кўп ҳаракат қилган “Ёшлик” журнали таъсис этилиб, унга Эркин Воҳидов бош

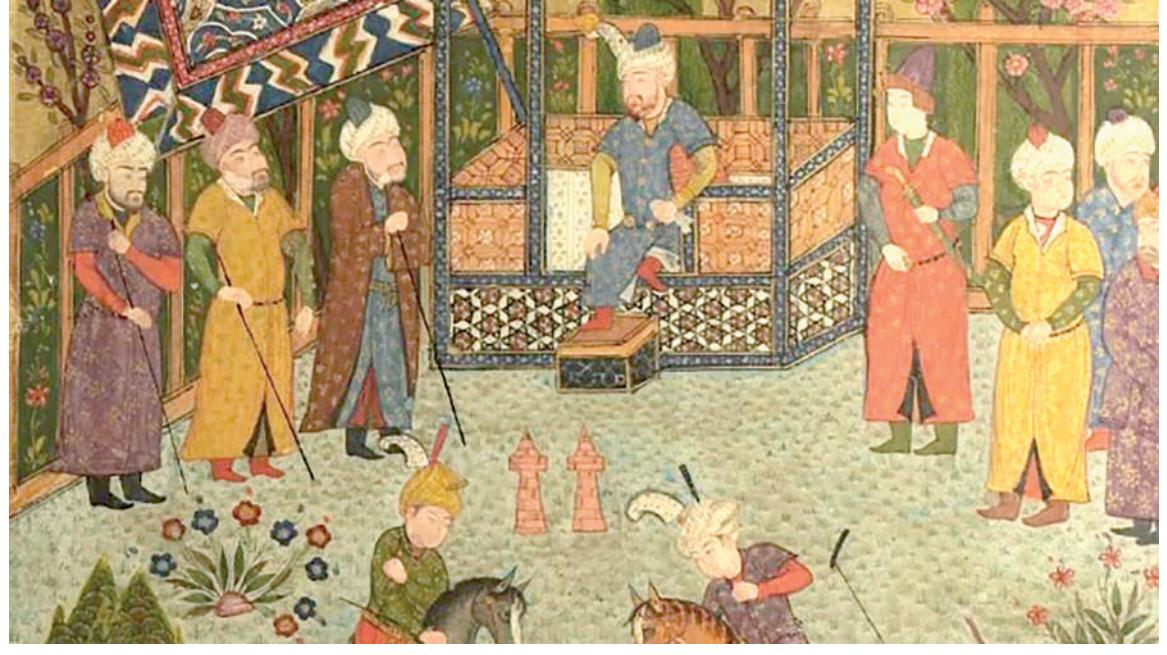
# “ИЛК ДЕВОН”НИ КИМ ТУЗГАН?

## Бошланиши 1-саҳифада.

Олимжон Давлатов мулоҳазаларини девон катор имловий хатолар билан кўчирилган, деб давом этириб, Навоий хатот Султонали Машҳадий фаолиятини юксак баҳолаб “қитъаларининг бирида Султоналиниң қалами тақдир қаламидек хатосиз ёзади” деган таърифига асосланган ҳолда шундай ёзди: “Бу эса у (яъни девон) Султонали Машҳадий томонидан китобат қилингани ҳақидаги фикрнинг ҳақиқий эканлигига шубҳа соясини солади”.

Биз ўз даврида юксак хатотлик санъати намунаси сифатида кўчирилган бир неча ноёб қўлэзмалар учун Султонали Машҳадийдан ҳар қанча миннатдор бўлсан арзиди. Бу қўлэзмалар бутун дунёда темурийлар даври хатотлик санъатининг гузал, нодир намуналари сифатида этибор қозонган ва этироф қилинади. Котиб кўчириган бу ноёб қўлэзмаларнинг аксарияти имл以习近平-такидий матн тузиш учун манба бўлган. Бироқ имлоқандалари унификация қилинмаган, адабий меъёр (норма) аниқ белгиланмаган даврда, шароитда иш кўрган ҳар қандай котиб, табиики, баъзи бир имловий хатоларга йўл кўяди. Бу ҳолат нафақат Шарқ китобат маданийи учун хос, балки ўз тарихий тараққиётида кўлэзма китоблар босчичини босиб ўтган бошқа халқларга ҳам бирдик тегишилди. Бундан ташқари, ёзма ёдгорлик ҳақида мухим маълумот бўрувчи, айтиш мумкинки, асарнинг паспорти сўнгги саҳифаси – колофон хисобланади. Колофонда эса Султонали Машҳадий ўз исм-шарифини ҳамда кўчирилган санани 1465 йил деб (биз колофон масаласига яна кайтамиз) аниқ қайд этган.

Бошқа тарафдан, шоирнинг ёшликтаридан ёзилган беш газалдан фақатина биттасининг “Илк девон”дан жой олиши бу – девон тартиб берадиган ёхуд уни буюртма қилган кишининг хоҳиш-иродаси ёки эстетик диди билан боғлиқидир. Яна бир жиҳати, ўрта асрлар шароитида музаллиф томонидан ёзилган асарнинг ёзма шаклда қайд этилди. Бундан ташқари, ёзма ёдгорлик ҳақида мўнусабати билан яшил кийгани шоирга чексиз илҳом ва қувонч бағишлаганини англашилади. Милодий 1471 (хижри 875) йили Наврӯз билан Рамазон ҳайити бир кунга тўғри келганини ҳисобга олсан, бу ғазал ҳам шоирнинг ўрта ёш даври лирикасига мансублиги маълум бўлади”. Биринчидан, муайян газалнинг таҳлили бадий контекстдагина тўлиқ очилди. Газалдаги мавзу – “богдаги сарв каби ёрининг айём муносабати билан яшил кийгани шоирга чексиз илҳом ва қувонч бағишлагани” бўлиб, бу ижодий ният байт-майт изил ифодаланган. Иккичидан, матлаъдаги “байрам” сўзига иккинчи мисрадаги “ҳам” сўзига нисбатан қоғия талаби билан кўллангандир. Бундан ташқари, шоирнинг ёшликтарига мансублиги маълум бўлгандаги мавзуси махсус муносабати билан ёзилганини чироили исботлаб берган. Масалан, куйидаги ғазал бунга ёрқин мисодид:



Чаман сарви ёшил хильъат,  
менинг сарви равоним ҳам.

Унингча, мазкур ғазал шоирнинг ёшликтарига мансуб эмас ва матнда шунга ишора мавжуд: “Матълядан Наврӯз билан ҳайит бир кунга тўғри келганини ҳамда боғдаги сарв каби ёрининг айём муносабати билан яшил кийгани шоирга чексиз илҳом ва қувонч бағишлаганини англашилади. Милодий 1471 (хижри 875) йили Наврӯз билан Рамазон ҳайити бир кунга тўғри келганини ҳисобга олсан, бу ғазал ҳам шоирнинг ўрта ёш даври лирикасига мансублиги маълум бўлади”. Биринчидан, муайян газалнинг таҳлили бадий контекстдагина тўлиқ очилди. Газалдаги мавзу – “богдаги сарв каби ёрининг айём муносабати билан яшил кийгани шоирга чексиз илҳом ва қувонч бағишлагани” бўлиб, бу ижодий ният байт-майт изил ифодаланган. Иккичидан, матлаъдаги “байрам” сўзига иккинчи мисрадаги “ҳам” сўзига нисбатан қоғия талаби билан кўллангандир. Бундан ташқари, шоирнинг ёшликтарига мансублиги маълум бўлгандаги мавзуси махсус муносабати билан ёзилганини чироили исботлаб берган. Масалан, куйидаги ғазал бунга ёрқин мисодид:

Сарвинозим, ўйқ ажаб, гар рўзадин топ-мил мапол –

Ким, сув ичмасдин толар бар муждалиг нозик ниҳол.

Олимнинг аниқлашicha, 1456-1460 йилларда рўя ёз ойларига тўғри келган ва у Жомийнинг шу мавзуга доир фазали билан изил ишчишиб ёзандай ёзди: “Ҳар ҳолда, бу ғазал рўзанинг иссиқ кунларида ёзилганини аниқ... Шунинг учун ҳам Навоийнинг ғазали турмушга яқин туради, ҳаёт билан бевосита боғланиш унга маълум даражада конкретликка ва жон баҳш этган”. (Ё.Исҳоқов. Алишер Навоийнинг ўзбек тартиблари) 1968 йил) ушбу сериянинг дастлабки наширидан очилди. Буғунги кунда Адабиёт музейиниң музейи муносабати билан ёзилганини чироили исботлаб берган. Масалан, куйидаги ғазал бунга ёрқин мисодид:

Сарвинозим, ўйқ ажаб, гар рўзадин топ-мил мапол –

Ким, сув ичмасдин толар бар муждалиг нозик ниҳол.

Олимнинг аниқлашicha, 1456-1460 йилларда рўя ёз ойларига тўғри келган ва у Жомийнинг шу мавзуга доир фазали билан изил ишчишиб ёзандай ёзди: “Ҳар ҳолда, бу ғазал рўзанинг иссиқ кунларида ёзилганини аниқ... Шунинг учун ҳам Навоийнинг ғазали турмушга яқин туради, ҳаёт билан бевосита боғланиш унга маълум даражада конкретликка ва жон баҳш этган”. (Ё.Исҳоқов. Алишер Навоийнинг ўзбек тартиблари) 1968 йил) ушбу сериянинг дастлабки наширидан очилди. Буғунги кунда Адабиёт музейиниң муносабати билан ёзилганини чироили исботлаб берган. Масалан, куйидаги ғазал бунга ёрқин мисодид:

Илк девон, ўйқ ажаб, гар рўзадин топ-мил мапол –

Ким, сув ичмасдин толар бар муждалиг нозик ниҳол.

Олимнинг аниқлашicha, 1456-1460 йилларда рўя ёз ойларига тўғри келган ва у Жомийнинг шу мавзуга доир фазали билан изил ишчишиб ёзандай ёзди: “Ҳар ҳолда, бу ғазал рўзанинг иссиқ кунларида ёзилганини аниқ... Шунинг учун ҳам Навоийнинг ғазали турмушга яқин туради, ҳаёт билан бевосита боғланиш унга маълум даражада конкретликка ва жон баҳш этган”. (Ё.Исҳоқов. Алишер Навоийнинг ўзбек тартиблари) 1968 йил) ушбу сериянинг дастлабки наширидан очилди. Буғунги кунда Адабиёт музейиниң муносабати билан ёзилганини чироили исботлаб берган. Масалан, куйидаги ғазал бунга ёрқин мисодид:

Илк девон, ўйқ ажаб, гар рўзадин топ-мил мапол –

Ким, сув ичмасдин толар бар муждалиг нозик ниҳол.

Олимнинг аниқлашicha, 1456-1460 йилларда рўя ёз ойларига тўғри келган ва у Жомийнинг шу мавзуга доир фазали билан изил ишчишиб ёзандай ёзди: “Ҳар ҳолда, бу ғазал рўзанинг иссиқ кунларида ёзилганини аниқ... Шунинг учун ҳам Навоийнинг ғазали турмушга яқин туради, ҳаёт билан бевосита боғланиш унга маълум даражада конкретликка ва жон баҳш этган”. (Ё.Исҳоқов. Алишер Навоийнинг ўзбек тартиблари) 1968 йил) ушбу сериянинг дастлабки наширидан очилди. Буғунги кунда Адабиёт музейиниң муносабати билан ёзилганини чироили исботлаб берган. Масалан, куйидаги ғазал бунга ёрқин мисодид:

Илк девон, ўйқ ажаб, гар рўзадин топ-мил мапол –

Ким, сув ичмасдин толар бар муждалиг нозик ниҳол.

Олимнинг аниқлашicha, 1456-1460 йилларда рўя ёз ойларига тўғри келган ва у Жомийнинг шу мавзуга доир фазали билан изил ишчишиб ёзандай ёзди: “Ҳар ҳолда, бу ғазал рўзанинг иссиқ кунларида ёзилганини аниқ... Шунинг учун ҳам Навоийнинг ғазали турмушга яқин туради, ҳаёт билан бевосита боғланиш унга маълум даражада конкретликка ва жон баҳш этган”. (Ё.Исҳоқов. Алишер Навоийнинг ўзбек тартиблари) 1968 йил) ушбу сериянинг дастлабки наширидан очилди. Буғунги кунда Адабиёт музейиниң муносабати билан ёзилганини чироили исботлаб берган. Масалан, куйидаги ғазал бунга ёрқин мисодид:

Илк девон, ўйқ ажаб, гар рўзадин топ-мил мапол –

Ким, сув ичмасдин толар бар муждалиг нозик ниҳол.

Олимнинг аниқлашicha, 1456-1460 йилларда рўя ёз ойларига тўғри келган ва у Жомийнинг шу мавзуга доир фазали билан изил ишчишиб ёзандай ёзди: “Ҳар ҳолда, бу ғазал рўзанинг иссиқ кунларида ёзилганини аниқ... Шунинг учун ҳам Навоийнинг ғазали турмушга яқин туради, ҳаёт билан бевосита боғланиш унга маълум даражада конкретликка ва жон баҳш этган”. (Ё.Исҳоқов. Алишер Навоийнинг ўзбек тартиблари) 1968 йил) ушбу сериянинг дастлабки наширидан очилди. Буғунги кунда Адабиёт музейиниң муносабати билан ёзилганини чироили исботлаб берган. Масалан, куйидаги ғазал бунга ёрқин мисодид:

Илк девон, ўйқ ажаб, гар рўзадин топ-мил мапол –

Ким, сув ичмасдин толар бар муждалиг нозик ниҳол.

Олимнинг аниқлашicha, 1456-1460 йилларда рўя ёз ойларига тўғри келган ва у Жомийнинг шу мавзуга до





## ТАРИХ ВА ТАҚДИР

XIX аср охири ва XX аср бошларида Ислом Гаспрали томонидан асос солинган жадидлик ҳаракати фаолиятига терен назар солсак, бу туркӣ мусулмон халқлар тарихидаги ноёб ҳодиса эканига амин бўламиз. Негаки, стратегик истиқболли гоя, амалий фаолият бўбida бу қадар кўламли, оқил ва шиддатли ҳаракат тарихда камдан кам юз берган.

Жадидлар тарих учун ғоятда қисқа бўлган муддат – атиги 20-30 йиллик давр ичидаги ҳарикатнинг ижтимоий онгини ўзгартириб, туркӣ милиятларининг жисплиги учун хизмат қўйдилар.

Ана шундай фавқулодда ҳодиса, табиикик, Хоразмни ҳам қамраб олган ва воҳадан етук намоизидлар етишиб чиқишига асос яратган. Мальумки, жадидлик ҳаракатининг ибтидоси бошлангич мактаб эди.

Хоразмда жадид мактаблари Хива хоти Ферузхон (1844–1910), валиаҳд ва кейинчалик 1910–1918 йилларда ҳуқмдорлик қўлган Асландиёр ҳамда бош вазир Исломхўжанинг ташбуси ва маблаги асосида ташкил этилган.

Кўринида нашр этилган "Таржимон" газетаси нинг 1887 йил 15 август сонидаги хабарга кўра, "Хивада хотарафидан мактаб очилиб, унда болалар рус тили ўрганадилар; мактаб хотаро очиши билан таъминланади; мактаб учун 34 хотар бино курилган".

Професор Зайнобиддин Абдирашидовнинг ёзишича, "1898 йили Хивада оренбурглик Муҳаммад Бафо ва мулла Абдураҳмон афандилар томонидан усули савтия (жадид) мактаби очиши. Лекин бир ой давом этган фаолиятидан кейин мактаб Хивадан Урганч шахрига кўчирилади".

1907 йил 30 марта "Таржимон" газетаси Асландиёрнинг "Хива валиаҳдидан усули савтия мактаби очиши учун Барудий мадрасасини тамомлаган иккى муаллимни ҳақирилди. 25 февралда келдилар, келишлари билан мактабда дарс бошлаганлари ҳақида" га хабарини ҳам чоп қўлган. Шунингдек, 1905 йилда ҳон амандори Мамат маҳрам ҳам Дишонқалъядаги уйида жадид мактаби фаолиятини ўйлуга кўйган.

Шу тарзда Хоразмда 1898 йилда дастлаб ташкил этилган усули савтия мактаби мансарлари "Мактаби маҳрамма" (Мамат маҳрамнинг маблагига барпо этилган мактаб), "Мактаби жадид" (Исломхўжанинг маблагига барпо этилган) дея.

Айнан юқоридаги жадид мактабларида ўқитувчилар қаторидан қозонлик, оренбурглик маврифатларврарлар ҳам фаолият кўрсатишган. 1907 йилнинг 28 майда валиаҳд Асландиёр ва бош вазир Исломхўжа, 31 май куни эса қозикланон Салимохун бошчалигидаги мударрис, охунлар томонидан ҳар иккала мактабнинг 113 нафар

Шу тарзда Ислом Гаспрали Хоразмда жадид

# ҚАРДОШЛИКНИНГ ОЙДИН

## МАКТАБИ

талабаси имтиҳон қилиниб, аъло баҳо олишган. Имтиҳондан сўнг Асландиёр, Исломхўжа ва козикланон Салимохун ўзаро маслаҳатлашиб, Қозон шаҳридан ушу мактаблар учун янга икита ўқитувчи таклиф қилишади. Шунингдек, Хоразмда жадид мактабларни кўпайтириш, ўқув жиҳозлари, адабиётлар билан таъминлаш, улардаги таълими сифатини назорат қилиш учун татар педагоги Рамазон Муҳаммад Каримзода мактаблар нозира қилиб тайинланган.

Ислом Гаспрали Кўринида асос солинган жадид мактабларни Хоразмдаги фаолиятини "Таржимон" газетасида доимо ёртиб, кўплаб-куваттаб турган. 1908 йил 18 январда мазкур газетада "Хивада усули жадид мактаблари" номли мақола чоп этилди. Унга кўра, "1898 йил декабрда Оренбургдан Муҳаммад Рифо Карвонбоши билан муаллим Абдураҳмон афанди Хивага келди ва бир ой турди, таассуб кучилигидан Урганчга кетди ва усули савтия мактаби очиб, 1 йил бола ўқидти, вафот этди. Кейинроқ хотар амандори Муҳаммад маҳрам оғанг мактаб халик тарафидан яхши қабул қилиниб ва ҳалқ 1907 йили валиаҳдидан мурожаат қилиди. Натижада Муҳаммад Рифо Карвонбоши воситасида Қозондан иккى нафар педагог таклиф қилинди.

Татар ўқитувчилари Хивадаги "Мактаби маҳрамма" ва "Мактаби жадид"га муаллим қилиб тайинланди. Бу мактабларга нозир тайинланди, май ойида имтиҳонлар бўлди, валиаҳд буларни кўриб Қозондан бир муаллим ҷақириб янга бир мактаб очди. Келаётган яхши ойида рушдия мактаб очиши, унинг соҳиби вазирлардан Исломхўжа, муалими Ахмад Нуриддин.

Ислом Гаспрали 1908 йилнинг 4 априлда яна шу газетада мақола чоп қилиган ва унда "Ўтган йил Хива хоти Қозондан иккى муаллим ҷақириб иккى усули жадид мактаблари оғанг, муаллимлар Юсуф ва Ҳусайн афанди. 4-5 ой ўтгач, имтиҳонлар бўлди. Янги ўқув йилидан Қозондан уч муаллим ҷақириди, улар ишга жийдид киришдилар", деб ҳабар беради.

Ислом Гаспрали Хоразмда жадид мактаби очиши, унинг соҳиби вазирлардан Исломхўжа, муалими Ахмад Нуриддин.

Ислом Гаспрали 1908 йилнинг 4 априлда яна шу газетада мақола чоп қилиган ва унда "Ўтган йил Хива хоти Қозондан иккى муаллим ҷақириб иккى усули жадид мактаблари оғанг, муаллимлар Юсуф ва Ҳусайн афанди. 4-5 ой ўтгач, имтиҳонлар бўлди. Янги ўқув йилидан Қозондан уч муаллим ҷақириди, улар ишга жийдид киришдилар", деб ҳабар беради.

Ислом Гаспрали 1908 йилнинг 4 априлда яна шу газетада мақола чоп қилиган ва унда "Ўтган йил Хива хоти Қозондан иккى муаллим ҷақириб иккى усули жадид мактаблари оғанг, муаллимлар Юсуф ва Ҳусайн афанди. 4-5 ой ўтгач, имтиҳонлар бўлди. Янги ўқув йилидан Қозондан уч муаллим ҷақириди, улар ишга жийдид киришдилар", деб ҳабар беради.

Ислом Гаспрали 1908 йилнинг 4 априлда яна шу газетада мақола чоп қилиган ва унда "Ўтган йил Хива хоти Қозондан иккى муаллим ҷақириб иккى усули жадид мактаблари оғанг, муаллимлар Юсуф ва Ҳусайн афанди. 4-5 ой ўтгач, имтиҳонлар бўлди. Янги ўқув йилидан Қозондан уч муаллим ҷақириди, улар ишга жийдид киришдилар", деб ҳабар беради.

Ислом Гаспрали 1908 йилнинг 4 априлда яна шу газетада мақола чоп қилиган ва унда "Ўтган йил Хива хоти Қозондан иккى муаллим ҷақириб иккى усули жадид мактаблари оғанг, муаллимлар Юсуф ва Ҳусайн афанди. 4-5 ой ўтгач, имтиҳонлар бўлди. Янги ўқув йилидан Қозондан уч муаллим ҷақириди, улар ишга жийдид киришдилар", деб ҳабар беради.

Ислом Гаспрали 1908 йилнинг 4 априлда яна шу газетада мақола чоп қилиган ва унда "Ўтган йил Хива хоти Қозондан иккى муаллим ҷақириб иккى усули жадид мактаблари оғанг, муаллимлар Юсуф ва Ҳусайн афанди. 4-5 ой ўтгач, имтиҳонлар бўлди. Янги ўқув йилидан Қозондан уч муаллим ҷақириди, улар ишга жийдид киришдилар", деб ҳабар беради.

Ислом Гаспрали 1908 йилнинг 4 априлда яна шу газетада мақола чоп қилиган ва унда "Ўтган йил Хива хоти Қозондан иккى муаллим ҷақириб иккى усули жадид мактаблари оғанг, муаллимлар Юсуф ва Ҳусайн афанди. 4-5 ой ўтгач, имтиҳонлар бўлди. Янги ўқув йилидан Қозондан уч муаллим ҷақириди, улар ишга жийдид киришдилар", деб ҳабар беради.

Ислом Гаспрали 1908 йилнинг 4 априлда яна шу газетада мақола чоп қилиган ва унда "Ўтган йил Хива хоти Қозондан иккى муаллим ҷақириб иккى усули жадид мактаблари оғанг, муаллимлар Юсуф ва Ҳусайн афанди. 4-5 ой ўтгач, имтиҳонлар бўлди. Янги ўқув йилидан Қозондан уч муаллим ҷақириди, улар ишга жийдид киришдилар", деб ҳабар беради.

Ислом Гаспрали 1908 йилнинг 4 априлда яна шу газетада мақола чоп қилиган ва унда "Ўтган йил Хива хоти Қозондан иккى муаллим ҷақириб иккى усули жадид мактаблари оғанг, муаллимлар Юсуф ва Ҳусайн афанди. 4-5 ой ўтгач, имтиҳонлар бўлди. Янги ўқув йилидан Қозондан уч муаллим ҷақириди, улар ишга жийдид киришдилар", деб ҳабар беради.

Ислом Гаспрали 1908 йилнинг 4 априлда яна шу газетада мақола чоп қилиган ва унда "Ўтган йил Хива хоти Қозондан иккى муаллим ҷақириб иккى усули жадид мактаблари оғанг, муаллимлар Юсуф ва Ҳусайн афанди. 4-5 ой ўтгач, имтиҳонлар бўлди. Янги ўқув йилидан Қозондан уч муаллим ҷақириди, улар ишга жийдид киришдилар", деб ҳабар беради.

Ислом Гаспрали 1908 йилнинг 4 априлда яна шу газетада мақола чоп қилиган ва унда "Ўтган йил Хива хоти Қозондан иккى муаллим ҷақириб иккى усули жадид мактаблари оғанг, муаллимлар Юсуф ва Ҳусайн афанди. 4-5 ой ўтгач, имтиҳонлар бўлди. Янги ўқув йилидан Қозондан уч муаллим ҷақириди, улар ишга жийдид киришдилар", деб ҳабар беради.

Ислом Гаспрали 1908 йилнинг 4 априлда яна шу газетада мақола чоп қилиган ва унда "Ўтган йил Хива хоти Қозондан иккى муаллим ҷақириб иккى усули жадид мактаблари оғанг, муаллимлар Юсуф ва Ҳусайн афанди. 4-5 ой ўтгач, имтиҳонлар бўлди. Янги ўқув йилидан Қозондан уч муаллим ҷақириди, улар ишга жийдид киришдилар", деб ҳабар беради.

Ислом Гаспрали 1908 йилнинг 4 априлда яна шу газетада мақола чоп қилиган ва унда "Ўтган йил Хива хоти Қозондан иккى муаллим ҷақириб иккى усули жадид мактаблари оғанг, муаллимлар Юсуф ва Ҳусайн афанди. 4-5 ой ўтгач, имтиҳонлар бўлди. Янги ўқув йилидан Қозондан уч муаллим ҷақириди, улар ишга жийдид киришдилар", деб ҳабар беради.

Ислом Гаспрали 1908 йилнинг 4 априлда яна шу газетада мақола чоп қилиган ва унда "Ўтган йил Хива хоти Қозондан иккى муаллим ҷақириб иккى усули жадид мактаблари оғанг, муаллимлар Юсуф ва Ҳусайн афанди. 4-5 ой ўтгач, имтиҳонлар бўлди. Янги ўқув йилидан Қозондан уч муаллим ҷақириди, улар ишга жийдид киришдилар", деб ҳабар беради.

Ислом Гаспрали 1908 йилнинг 4 априлда яна шу газетада мақола чоп қилиган ва унда "Ўтган йил Хива хоти Қозондан иккى муаллим ҷақириб иккى усули жадид мактаблари оғанг, муаллимлар Юсуф ва Ҳусайн афанди. 4-5 ой ўтгач, имтиҳонлар бўлди. Янги ўқув йилидан Қозондан уч муаллим ҷақириди, улар ишга жийдид киришдилар", деб ҳабар беради.

Ислом Гаспрали 1908 йилнинг 4 априлда яна шу газетада мақола чоп қилиган ва унда "Ўтган йил Хива хоти Қозондан иккى муаллим ҷақириб иккى усули жадид мактаблари оғанг, муаллимлар Юсуф ва Ҳусайн афанди. 4-5 ой ўтгач, имтиҳонлар бўлди. Янги ўқув йилидан Қозондан уч муаллим ҷақириди, улар ишга жийдид киришдилар", деб ҳабар беради.

Ислом Гаспрали 1908 йилнинг 4 априлда яна шу газетада мақола чоп қилиган ва унда "Ўтган йил Хива хоти Қозондан иккى муаллим ҷақириб иккى усули жадид мактаблари оғанг, муаллимлар Юсуф ва Ҳусайн афанди. 4-5 ой ўтгач, имтиҳонлар бўлди. Янги ўқув йилидан Қозондан уч муаллим ҷақириди, улар ишга жийдид киришдилар", деб ҳабар беради.

Ислом Гаспрали 1908 йилнинг 4 априлда яна шу газетада мақола чоп қилиган ва унда "Ўтган йил Хива хоти Қозондан иккى муаллим ҷақириб иккى усули жадид мактаблари оғанг, муаллимлар Юсуф ва Ҳусайн афанди. 4-5 ой ўтгач, имтиҳонлар бўлди. Янги ўқув йилидан Қозондан уч муаллим ҷақириди, улар ишга жийдид киришдилар", деб ҳабар беради.

Ислом Гаспрали 1908 йилнинг 4 априлда яна шу газетада мақола чоп қилиган ва унда "Ўтган йил Хива хоти Қозондан иккى муаллим ҷақириб иккى усули жадид мактаблари оғанг, муаллимлар Юсуф ва Ҳусайн афанди. 4-5 ой ўтгач, имтиҳонлар бўлди. Янги ўқув йилидан Қозондан уч муаллим ҷақириди, улар ишга жийдид киришдилар", деб ҳабар беради.

Ислом Гаспрали 1908 йилнинг 4 априлда яна шу газетада мақола чоп қилиган ва унда "Ўтган йил Хива хоти Қозондан иккى муаллим ҷақириб иккى усули жадид мактаблари оғанг, муаллимлар Юсуф ва Ҳусайн афанди. 4-5 ой ўтгач, имтиҳонлар бўлди. Янги ўқув йилидан Қозондан уч муаллим ҷақириди, улар ишга жийдид киришдилар", деб ҳабар беради.

Ислом Гаспрали 1908 йилнинг 4 априлда яна шу газетада мақола чоп қилиган ва унда "Ўтган йил Хива хоти Қозондан иккى муаллим ҷақириб иккى усули жадид мактаблари оғанг, муаллимлар Юсуф ва Ҳусайн афанди. 4-5 ой ўтгач, имтиҳонлар бўлди. Янги ўқув йилидан Қозондан уч муаллим ҷақириди, улар ишга жийдид киришдилар", деб ҳабар беради.

Ислом Гаспрали 1908 йилнинг 4 априлда яна шу газетада мақола чоп қилиган ва унда "Ўтган йил Хива хоти Қозондан иккى муаллим



НИГОХ

# БОҚИЙ ЛАВҲАЛАР

Бугунги авлод бир пайтлар таникли сураткаш бўлган Содик Маҳкамовни деялри билмайди. Улар бутун умрини газета-журналларни ноёб фотоасарлари билан безаган, қандан-қанча тарихий, маданий-маърифий воқеаларни ўз кўзи билан кўрган, суратларга муҳрлаган, бу касбни ижодий тафаккур даражасига кўтара олган бу иске тъедод эгаси билан таниш эмас.



Faafur Fyulom учрашувда.

Нафақат Содик Маҳкамовни, Нўймон Муҳаммаджонов, Равил Альбеков, Сирдарё пахтазорларида биринчи бўлиб очилган гўза чар



Шоира Зулфия ва таржимон Зоя Туманова.

ногини суратга олиб, таҳририята кечикмай етказиш учун поезддан сакраган фотомухбир Тўраевни ҳам билишмайди. Чунки эндилика бирор ҳолатни суратга тушириш боғча боласининг кўлидан ҳам келадиган иш бўлиб қолди. Иш эмас, эрмак деяверинг.

Компьютер инқилобидан аввал сураткашлик ўта фахрли касб эди. Кейинги эллик, юз йилликда олинган энг ноёб суратлар юксак бадий ижод намунаси сифатида жаҳоннинг нуфузли фотомузейларида сакланади. Шундай суратлардан бирини Парижда кўрганман: сураткаш тоғда кўчкى юз бериб, ҳалок бўлган эгасининг ёнида мунғайиб турган вафодор иш кўзидаги томчи ёшини тасвирга туширган...

Содик Маҳкамов ижодида ҳам шундай таъсирчан, бетакор

Юнус Ражабий, Миртемир домланинг ўйчан ҳолати, Ўзбекистондаги қадрдонлари орасида хуур килаётган Чингиз Айтматов, қариндошлари даврасида гул-гул яйраб ўтирган Мукаррама Тургунбоева, гуллар аргодигари Зулфия, ўзи тўкиган латифага ўзи ишониб бошқалар қатори кулаётган Сайд Аҳмад, шляпа ва сигаретага садоқатли Шукур Холмираев, кўшик кўйлаётган Ботир Зокиров, адабиёт, маданият, театр ва кино санъатимиз дарғаларининг икодий портретлари... Ҳаммасини бирма-бир санаб чиқиш кийин. Ҳар бир ўзига хос тарих.

Содик Маҳкамов ижодига мансуб кўйидаги суратлар ҳам муҳтарам газетхонда қизиқиш ўйғотишига ишончим комил.

Аҳмаджон МЕЛИБОЕВ

## ТИЛБИЛИМ

### “МУЖМАЛ” АСЛИ МУЖМАЛМИ?

Тилимизга араб тилидан кирган мужмал сўзини биз ҳозирги пайтда “ланж, мавҳум, на у ёқлиқ, на бу ёқлиқ, тушунарсиз, тайинсиз” маъноларида ишлатамиз. Ланж, кесиб гапирмайдиган, эзма кишиларга нисбатан “бу мужмал одам” деймиз. Ҳолбуки, бу сўзининг туб илдизи “қисқа”, “пўнда” маъноларида келади. Бу маъно сўзининг ҳозирги маъносига мутлақа қарама-қарши.

Алишер Навоий асарларида ҳам мужмал сўзи “қисқа” маъносини ифодалаган. Масалан, “Сабъаи сайёр” достонида шундай мисралар бор:

Достонларки айтгум мужмал,

Манга ўй ҳеч анда бахсу жадал.

Мазмuni: Мен бу достонларни шунчалик қисқа баён қўлдимки, сўзларим орасида бирорта ҳам бахсга сабаб бўладиган, тушунилмайдиган ўрни йўй.

Шунингдек, арабча мужмал сўзининг “йигинди” маъноси ҳам борки, бу жумла сўзига тўғри келади.

Эшқобил ШУКУР

## МУАММО



Бугун ижтимоий тармоқларда урчиётган ва жамоатчиларниң қизгин муҳокамасига сабаб бўлаётган мавзулардан бир - кадробика ҳаракати. Кадробика ҳозир айрим ёшпар орасида машҳурлашган субмаданият бўйиб, моҳияти ҳайвонларга тақлид қилишдан иборат. Кадробика издошлари, одатда, ўзлари тақлид қилаётган ҳайвон ниқобини кийиб, тўрт оёқлаб ҳаракат қиласди.

## ТЎРТ ОЁКЛИ... БОЛАЛАР

Улар ит бўлиб вовуллаши, мушук бўлиб миёвлаши мумкин, баъзан улар кутирган ҳайвонга тақлид қилиб ўткинчиларга ташланиб қолиши ҳам мумкин...

Кадробика дастлаб спорт тури сифатида пайдо бўлган, десам ишонмасиз. Аммо бу ҳақиқат. Япониялик енгил атлетикичи Кеничи Ито унинг асосчиси хисобланади. У 2000 йилларда тўрт оёқлаб ўғуриши билан шугулланган. Бироқ вақт ўтгани сари бу машғул спортдан субмаданиятга эврилиб улгарди. Ачинарплиси, кейнинг вақтларда “тўрт оёқлаб” юршини одат қилганлар пойтахтиимизда ҳам онда-сонда булсада, учраб турибди. Ўтган ийли Тошкент шаҳрида ҳайвон никобини кийиб, турли ҳаракатлар билан унга тақлид қилаётган бола видеоси ижтимоий тармоқда кенг тарқалди. Қўнгур вақт ўтмай янга бир ўсирип ит никобида йўловчиларга хужум килди.

“Новые известия” нашри шархловчиси Виктор Левин Россияда кадроберлар “юриш”ининг оммалашши сабаблари бўйича сўровсона ўтказишга қарор килади. Унинг таъқидлашибача, бунинг боиси русларнинг уй ҳайвонларини оила аъзоси сифатида қабул қилиши билан боғлиқ. Сўровсона натижаларига кўра, респондентларнинг 42 фоизи мушук ва 34 фоизи ўйда ит боқар экан. Уларнинг аксарияти бу ҳайвонларга дўст сифатида, яна бир қисми эса худди ўз боласи сифатида қарашни мълум қилган. Журналистнинг хуласаси шундай бўлди: оиласлаги ҳайвонлар ва болалар катталар эътиори ни жалб қилиш учун ўзаро курашмокда.

– Бугун айрим ота-оналар билиб билмасдан фарзанди чеклоп ва тақиқлар сонини кўпайтириб юборяпти. Натижада бола эркинлик истагида ўз ота-онасидан узоқлашиб қолмокда, – дейди Тошкент шаҳар бўйича бошқармаси болалар билан ишлаш бўлими катта инспектор-психологи, капитан Музаффар Турдиев. – Узок вақт давомида бегона киёфада юршини исташ, янги қизиши туфайли ўқишини ҳам бир четта сурб қўйиш ва хатто ўзга одамларга хужум қилиш каби ҳолатлар бу муммом хусусида жиддийроқ бosh қотириш кераклигидан далолат беради. Бу ерда

чайтган бола кўпроқ эркинлик исташи табиий.

Демак, болаларда кадроберликка мойиллик пайдо бўлиши сабабларидан бир ҳам айнан оиласлаги мухитга бориб тақалади. Яъни боланинг назарида она ундан ҳам кўра мушукка меҳрибонроқ, ота эса кўпуккак эътибор қарататеётгандек туюлади. Шу боис унга ҳайвон бўлиши оносорик юзироқ кўрина бошлайди. Энг асосиси, ҳеч ким уй ҳайвонидан яхши ўшиш, уй ишларини бажариши ва ўз кепажаги ҳақида ўйлашини талаф қилмайди...

Бундан ташкири, камдан-кам ҳолларда ушбу ҳолат руҳий касаллик оқибати бўлиши ҳам мумкин. Бу хасталикнинг белгиларидан бир шуки, бирор жонзотнинг ҳаракати ва овози боланинг бутун ижтимоий ҳаётини эгалаб олади ва охир-охир ўзини айнан ўша ҳайвондек ҳис кила бошлияди. Бундай ҳолатда зудлик билан мутахассис шифокорга мурожаат қилиш максадга мувофиқ.

Кувватбек Камолиддинов,

ўкувчи:

– Ижтимоий тармоқда ҳайвонларга тақлид қилаётган болалар ҳақида кўп лавҳаларни кузатдим. Мен одам боласининг бундай беўхўш қиликлар килишини, шуну ўзига раво кўришини тасаввур ҳам қилолмайман. Чунки ақли-хуши жойида, соглом фикрлайдигандан бундай бачканалини ўзига эп кўрмайди. Менимча, ўсмурлар бу ҳаракатларни факат ижтимоий тармоқларда тезроқ машҳур бўлиши илинжидаги қилишлари. Бунинг ортида бошқа бирор мақсад бор, деб ўйламайман.

– Боланинг ўйин ва воелик ўртасидаги чегарани ўйқотиб қўйиши ташвиши, – дейди Миллий гвардиянинг Тошкент шаҳар бўйича бошқармаси болалар билан ишлаш бўлими катта инспектор-психологи, капитан Музаффар Турдиев. – Узок вақт давомида бегона киёфада юршини исташ, янги қизиши туфайли ўқишини ҳам бир четта сурб қўйиш ва хатто ўзга одамларга хужум қилиш каби ҳолатлар бу муммом хусусида жиддийроқ бosh қотириш кераклигидан далолат беради. Бу ерда

муммом кадробикада эмас, бундай ҳатти-ҳаракатларнинг илдизи чукуророқ, аслида. Биз шуни ўрганиш ва бу каби ҳаракатлар янама учриб кетмаслигининг олдини олиш максади Миробод туманидаги мактаб ва боғчаларда нософлом трендаги қарши тарғибот тадбирларини ўтказдик. Ота-оналар ва ўқувчилар билан мулоқотлар давомида болаларга ҳамоат жойларда ўзини тушиш қоидалари, ижтимоий тармоқлардаги тақлидларни тақрорламаслик юзасидан тушунтишлар берилди.

Тадбирлар давомида Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексга мувофиқ, ота-оналар ёки уларнинг ўрнини босувчи шахслар томонидан вояга етмаган болаларни тарбиялаш ва уларга таълим бериш борасидаги мажбурятларни бажармаслик, шу жумладан, вояга етмаган болаларнинг матьмурий хукуқбузарлик содир этишининг хуқуки оқибатлари ҳақида огоҳлантиридик.

Саломат Пардаева,  
үй бекаси:

– Қизим уч ёшдан ошган. У мушук каби миёвлаши, унинг ҳаракатларини тақрорлаши ётиради. Ҳатто тўрт оёқда юриб келиб оёқларимга сўйкалашади. Мен ҳам уни худди мушук каби эркалтишига одатланган эдим. Кейинги вақтларда ижтимоий тармоқларда кадроберлар ҳақида бериладиган мажбурятларни тарбиялашади. Ҳозир кизимга бошқа қизикроқ ўйнларга жалб қилиб, унга кўпроқ вақт ажратишга ҳаракат қилипман. Хайрият, кизим хам аввали оdatini тарқ таълимни ташкилайди.

Жамиятимизга четдан кириб келадиган гайритабии одат ва қиликлар боргандар сари кўпайиб, ёшлар тарбиясида таъсир кўрсатаётганидан кўз юмб бўлмайди. Мана шундай шароитда болаларининг руҳиятини бундай иллатлардан ҳимоя қилишга жиддий аҳамият қартишимиз лозим. Тарбия биз учун ҳёт-мамот масаласи эканини аслу унутмайлик!

Васила ҲАБИБУЛАЕВА

Jadid  
adabiy, ilmiy-masʼili va ijtimoiy hafoliq gazeta

Муассислар:

ЎЗБЕКИСТОН  
ЁЎУЧИЛАР ҮЮШМАСИ

РЕСПУБЛИКА МАЪНАВИЯТ  
ВА МАЪРИФАТ МАРКАЗИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ  
ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИ

МИЛЛИЙ МАСС-МЕДИАНИ  
ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ  
ВА РИВОЖЛАНТИРИШ  
ЖАМОАТ ФОНДИ

“ШАҲИДЛАР ХОТИРАСИ”  
ЖАМОАТ ФОНДИ

Бош ҳуҷаррар:  
Иқбол Мирзо

Масъул котиб:  
Шуҳрат Азизов

Навбатчи ҳуҷаррар:  
Муҳаммад Рустам қизи

Саҳифаловчилар:  
Эркин Ёдгоров  
Нигора Тошева

Муаллиф фикри таҳририят фикри билан мос келмаслиги мумкин.

Таҳририятга юборилган маколалар муаллифа қайтиларидаги таъсисидан ташкилайди.

Газета 2023 йил 26 декабря  
Ўзбекистон Республикаси  
Президенти Администрацияси  
хузуридаги Ахборот ва оммавий  
коммуникациялар агентлиги  
томонидан 195115 рақам  
билан рўйхатда олинган.

Кирил ёзувидаги адади – 8 337  
Лотин ёзувидаги адади – 12 627  
Медиа кузатувчилар – 37 983

Буюрта Г – 339  
Ҳажми: 4 босма табоқ, А2.  
Нашр кўрсаткичи – 222.  
Ташкилотлар учун – 223.

1 2 3 4 5 6



Манзилимиз:  
Тошкент шаҳри,  
Шайхонтохур тумани,  
Навоий кўчаси, 69-й

Телефонлар:  
Қабулхона: (71) 203-24-20  
Девонхона: (97)